

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2022. gada 19. janvārī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Jānis Neimanis un Anita Rodiņa, kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Gabrielas Dianas Kaplānes (*Gabriela Diana Kaplan*) (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 266/2021),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” (turpmāk – apstrīdētais likums) 38., 39., 40., 41. un 42. pantu, ciktāl tie attiecas uz daudzdzīvokļu māju apbūvi un paredz zemes lietošanas tiesības kā reālservitūtu par labu būvei, uz tām attiecinot Civillikuma noteikumus par reālservitūtu, kā arī paredz četru procentu zemes lietošanas maksas apmēru no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, un attiecībā uz zemes īpašnieku – publisku personu – šīs prasības paredz piemērot ar 2024. gada 1. janvāri, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 89., 90., 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju no tā spēkā stāšanās brīža.

2. Apstrīdētā likuma 38. panta pirmā daļa paredz: „Ja būve ir patstāvīgs īpašuma objekts saskaņā ar šā likuma 14. panta pirmās daļas 1., 2., 3. vai 4. punktu, līdz būves apvienošanai vienā īpašumā ar zemi būves īpašniekam uz likuma

pamata ir lietošanas tiesības uz zemi, ciktāl tās nepieciešamas īpašuma tiesību īstenošanai pār būvi. Šāds likumisko lietošanas tiesību aprobežojums ir reālservitūts par labu būvei, kas ir patstāvīgs īpašuma tiesību objekts, un lietošanas tiesībām ir piemērojami Civillikuma noteikumi par reālservitūtu, ciktāl šis likums nenosaka citādi.”

Minētā panta otrā daļa paredz: „Būves īpašniekam uz likuma pamata ir pienākums maksāt lietošanas maksu zemes īpašniekam par zemes lietošanas tiesībām. Likumiskās lietošanas maksas apmērs ir četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāks par 50 *euro* gadā. Būves īpašnieks un zemes īpašnieks var rakstveidā vienoties par citu lietošanas maksas apmēru. Šāda vienošanās nesaista nekustamā īpašuma ieguvēju, mainoties būves vai zemes īpašniekam.”

Savukārt šā panta trešā līdz astotā daļa regulē zemes lietošanas maksas samaksas kārtību, ar to saistīto prasījumu noilgumu un kārtību, kādā nosakāma lietošanā esošās zemes platība un robežas, kā arī paredz pilnvarojumu Ministru kabinetam noteikt kārtību, kādā publiska persona īsteno zemes likumiskās lietošanas attiecības, un gadījumus, kuros publiska persona kā zemes īpašnieks vienojas par mazāku maksu, nekā likumā paredzēta, ar noteiktām būvju īpašnieku grupām vai dažādas klasifikācijas būvju īpašniekiem saskaņā ar šā panta otro daļu.

Apstrīdētā likuma 39. pants paredz, ka gadījumā, ja būves īpašniekam ir likumiskās zemes lietošanas tiesības, šīs zemes īpašniekam liegts ierobežot būves īpašnieka iespējas lietot zemi atbilstoši būves īpašniekam ar likumu piešķirtajām lietošanas tiesībām vai kā citādi viņam kaitēt saistībā ar zemes lietošanas tiesību izmantošanu.

Šā likuma 40. pants paredz, ka likumiskās zemes lietošanas tiesības aptver arī zemes būtiskas daļas un servitūtus, un nosaka tiesības, pienākumus un atbildību būves īpašniekam zemes lietošanas tiesību īstenošanā.

Minētā likuma 41. pants paredz to, kā izbeidzas likumiskās zemes lietošanas tiesības, un regulē būves īpašnieka pienākumu šādā gadījumā atbrīvot lietošanā esošo zemi no būves blakus lietām.

Apstrīdētā likuma 42. panta pirmā daļa paredz, ka šā likuma 38., 39., 40. un 41. pants stājas spēkā 2022. gada 1. janvārī.

Savukārt apstrīdētā likuma 42. panta otrā līdz sestā daļa paredz šā likuma 38., 39., 40. un 41. panta piemērošanas kārtību, kā arī termiņu, kādā Ministru kabinetam jāizstrādā likuma 38. panta septītajā daļā paredzētie noteikumi.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējai un valstij pieder kopīpašums – nekustamais īpašums, kas sastāv no zemes gabala un dzīvojamās mājas. Uz zemes gabala atrodas vairākas daudzdzīvokļu mājas ar privatizētiem, citām personām piederošiem dzīvokļiem.

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, zemes lietošanas tiesību kā reālservitūta un to maksas apmēra noteikšana apstrīdētā likuma 38., 39., 40., 41.

un 42. pantā būtiski samazina viņas ienākumus no īpašuma. Papildus šajās normās tiekot lietoti citos tiesību aktos neminēti termini un ieviests jauns tiesību institūts – likumiskā lietošanas tiesība, nenosakot šādas tiesības saturu. Turklāt ar šīm normām zemes īpašniekiem dalītā īpašuma gadījumā bez objektīva un saprātīga pamata esot noteiktas dažādas sekas atkarībā no zemes īpašnieka statusa un nekustamā īpašuma objekta, kā arī neesot ievērota Satversmes tiesas judikatūra.

6.1. Apstrīdētā likuma 38. panta pirmā un otrā daļa, kā arī 42. panta pirmā daļa (turpmāk – apstrīdētās normas) paredz, ka gadījumā, ja uz personai piederoša zemes gabala atrodas citai personai piederoša būve, no 2022. gada 1. janvāra vispārīgi būves īpašniekam ir lietošanas tiesības uz zemi – reālservitūts par labu būvei –, un pienākums maksāt lietošanas maksu zemes īpašniekam četru procentu apmērā no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāku par 50 *euro* gadā, ja būves īpašnieks un zemes īpašnieks nav vienojušies citādi.

Pieteikumā ir pamatots, ka apstrīdētās normas rada Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā ietverto pamattiesību aizskārumu, jo ierobežo viņas tiesības rīkoties ar savu īpašumu, kā arī gūt no tā vēlamo peļņu. Pieteikumā arī norādīts, ka šāds pamattiesību ierobežojums nav samērīgs un neatbilst Satversmes 89., 90. un 91. pantam, kā arī pārkāpj Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās paļāvības principu.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1., 89., 90., 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. Apstrīdētā likuma 38. panta trešā līdz astotā daļa regulē zemes lietošanas maksas samaksas kārtību, ar to saistīto prasījumu noilgumu un kārtību, kādā nosakāma lietošanā esošās zemes platība un robežas, kā arī paredz pilnvarojumu Ministru kabinetam. Šā likuma 39. pants liedz zemes īpašniekam ierobežot būves īpašnieka iespējas lietot zemi atbilstoši būves īpašniekam ar likumu piešķirtajām lietošanas tiesībām vai kā citādi viņam kaitēt saistībā ar zemes lietošanas tiesību izmantošanu. Minētā likuma 40. pants paredz, ka likumiskās zemes lietošanas tiesības aptver arī zemes būtiskas daļas un servitūtus, un nosaka tiesības, pienākumus un atbildību būves īpašniekam zemes lietošanas tiesību īstenošanā. Likuma 41. pants paredz to, kādos gadījumos izbeidzas likumiskā zemes lietošanas tiesība, un regulē būves īpašnieka pienākumu šādā gadījumā atbrīvot lietošanā esošo zemi no būves blakus lietām. Savukārt šā likuma 42. panta otrā līdz sestā daļa paredz minētā likuma 38., 39., 40. un 41. panta piemērošanas

kārtību, kā arī termiņu, kādā Ministru kabinetam jāizstrādā šā likuma 38. panta septītajā daļā paredzētie noteikumi.

No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja apstrīd šīs normas, jo tās regulē zemes lietošanas tiesību institūtu. Tā kā neesot konkretizēts šā institūta saturs, attiecīgais regulējums neesot skaidrs. Pieteikuma iesniedzēja arī saskata atšķirīgu attieksmi apstākļi, ka attiecībā uz zemes īpašnieku – publisku personu – minētā likuma 42. panta piektajā daļā paredzēta atšķirīga normu piemērošanas kārtība. Proti, šā likuma 38., 39., 40. un 41. pants zemes īpašniekam – publiskai personai – piemērojams no 2024. gada 1. janvāra.

Taču pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, kā katra no šīm normām rada pamattiesību aizskārumu tieši Pieteikuma iesniedzējai. Pieteikumā nav pamatots, vai un kādas šajās likuma normās ietvertas tieši viņai paredzētas tiesības un pienākumi ir neskaidri. Savukārt apstrīdētā likuma 42. panta piekto daļu Pieteikuma iesniedzēja pēc būtības izmantojusi, lai pamatotu apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 91. pantam. Tādējādi minētā norma pati par sevi nerada Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārumu.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētā likuma 38. panta trešās līdz astotās daļas, 39., 40., 41. panta un 42. panta otrās līdz sestās daļas atbilstību Satversmes 1., 89., 90., 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Apstrīdētās normas ir imperatīvas, formulētas skaidri un Pieteikuma iesniedzēja atrodas šo normu tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi viņai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums nosaka: „Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no apstrīdēto normu spēkā stāšanās dienas. Apstrīdētā likuma 38. panta pirmā un otrā daļa stājās spēkā 2022. gada 1. janvārī, savukārt 42. panta pirmā daļa

– 2021. gada 29. oktobrī. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 6. decembrī. Tādējādi konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtnās daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato katras apstrīdētās normas neatbilstība katrai prasījumā Satversmes tiesai norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

8.1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 89. pantam.

Satversmes 89. pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. Lūdzot izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību šim pantam, pieteikumā ir jāpamato, kādas papildu tiesības vai saistības, kas neietilpst Satversmes pamattiesību normu saturā, attiecībā uz konkrēto situāciju izriet no Satversmes 89. panta. Pieteikumā šāds pamatojums nav sniegts.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 89. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

8.2. Pieteikuma iesniedzēja lūdz atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām arī Satversmes 90. pantam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši Satversmes 90. pantam valstij ir pienākums radīt mehānismu, kas nodrošina personu informētību par tiesisko regulējumu un tā saturu. Savukārt personai ir subjektīvās publiskās tiesības tikt pienācīgi informētai par tās tiesībām un pienākumiem (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*). Personas par viņu tiesībām var tikt informētas, izsludinot attiecīgo normatīvo aktu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 17. punktu*). Savukārt attiecībā par tiesiskā regulējuma satura skaidrību Satversmes tiesa norādījusi: likumi pēc savas juridiskās dabas ir abstrakti uzvedības priekšraksti, un norma ir atzīstama par neskaidru tikai tad, ja ar interpretācijas palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 18. punktu*). Turklāt tiesību norma uzskatāma par pietiekami skaidru arī tad, ja personai šīs normas satura noskaidrošanai nepieciešamas specifiskas zināšanas vai atbilstošas

konsultācijas, piemēram, juridiskā palīdzība (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu un 2021. gada 19. februāra sprieduma lietā Nr. 2020-23-01 18. punktu*).

Pieteikumā ir vispārīgi norādīts Pieteikuma iesniedzējas viedoklis par to, ka apstrīdētās normas nav skaidras, jo tajās esot lietoti jauni un neskaidri tiesību institūti. Tomēr pieteikumā nav pamatots, ka šajās normās ietverto tiesību un pienākumu saturu nebūtu iespējams noskaidrot ar tiesību normas interpretācijas metodēm vai atbilstoši konsultējoties.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 90. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

9. Pieteikumā ir sniegts lietas faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. un 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Tas šajā daļā atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu „Par likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta pirmās un otrās daļas, kā arī 42. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam” pēc Gabriēlas Dianas Kaplānes (*Gabriela Diana Kaplan*) pieteikuma (pieteikums Nr. 266/2021).

2. Uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – līdz 2022. gada 21. martam iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

3. Atteikties ierosināt lietu par likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā

stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta pirmās un otrās daļas, kā arī 42. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 90. pantam.

4. Atteikties ierosināt lietu par likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta trešās līdz astotās daļas, 39., 40., 41. panta un 42. panta otrās līdz sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 89., 90., 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš